

Position paper Waag - vaste commissie Digitale Zaken van de Tweede Kamer

Rondetafelgesprek op 8 december 2021 (13.30 uur tot 17.00 uur) inzake digitalisering

Wat doet Waag?

Waag is een Future Lab voor technologie en samenleving. Als onderzoeksinstituting opereert Waag al ruim 25 jaar op het kruispunt van kunst, wetenschap en technologie.

Onze missie is om vanuit artistiek en ontwerpend onderzoek de culturele en coöperatieve vermogens van burgers en technologie te mobiliseren voor een open, eerlijke en inclusieve toekomst. We doen dat door het organiseren van presentaties, onderzoek, experiment, debat en reflectie, in een groot netwerk van allerlei belanghebbenden.

Aan welke maatschappelijke waarden raken technische ontwikkelingen?

De toekomst van onze democratische rechtsstaat en de publieke waarden die daarmee samenhangen staan onder druk. Onze soevereiniteit als land en integriteit van ons persoon staan op het spel. Technologie, ingegeven door surveillance- en extractieve verdienmodellen, verandert onze werk- en leefomgeving ingrijpend en dringt zich overal aan ons op.

Wet- en regelgeving is in de maak om deze disbalans te adresseren. Maar de Europese wetsvoorstellen gaan ervan uit dat ze de interne markt verder moeten harmoniseren en gaan daarmee voorbij aan de vraag of we data over ons lichaam en over onze persoon überhaupt tot verhandelbaar zouden moeten verklaren. We moeten niet berusten in het status quo dat we door tech molochs zijn gereduceerd tot datasubjecten.

Wat verwacht Waag van de Tweede Kamer en hoe kan het samenspel worden verbeterd?

We roepen de commissie Digitale Zaken op om pal te staan voor het verankeren van publieke waarden in de wijze waarop digitalisering in Nederland invulling krijgt.

Technologie overkomt ons niet, maar wij allen, en met name u als onze volksvertegenwoordigers, kunnen door de keuzes die u maakt grip krijgen op de impact van technologie in onze maatschappij. De maatschappij zelf en ons welzijn dient daarin voorop te staan, in plaats van enkel ons economische belang dat nu te veel de boventoon voert. Hierover gaan we graag verder met de commissie in gesprek.

Welke thema's verdienen nu de aandacht van de Tweede Kamer?

1. Veranker de **integriteit van de persoon** in wet- en regelgeving.

Onze persoonlijke data verdient substantiële bescherming. Net zoals we de integriteit van ons lichaam beschermen door mensen te verbieden hun organen te verkopen, zo zouden we de integriteit van de persoon moeten beschermen door het verzamelen, profileren en verhandelen van persoonlijke data te verbieden. Daarom roepen wij op:

- Maak tot inzet bij nieuwe Europese wetgeving (o.a. DSA, DMA, AI act, Data act) dat tot personen herleidbare data niet verzameld wordt tenzij daar een gegronde, niet-commerciële reden voor is. Dit geldt in het bijzonder voor alle vormen van biometrische data.

- Verbied het adverteren op basis van verzamelde of afgeleide persoonskenmerken. Dit wordt vervangen door het net zo effectief gebleken adverteren op basis van context of andere anonieme kenmerken.
2. *Help het **midden- en kleinbedrijf** door op basis van publieke waarden te investeren*

Techreuzen zijn destructief voor lokale sociale en economische structuren. Het midden- en kleinbedrijf is, zeker met de komst van de coronacrisis, te afhankelijk geraakt van platformen van big tech maar worden nauwelijks gehoord in het publieke debat. Lokale en nationale overheden kunnen hun invloed aanwenden ten gunste van Nederlandse en Europese bedrijven. Organisaties met een publieke missie roepen middels coalities als PublicSpaces luid om op basis van publieke waarden technologie te kunnen inzetten en hebben de steun van uw commissie nodig. Daarom roepen wij op:

- Ondersteun publieke organisaties om het gebruik van technologie in de publieke sector in lijn te brengen met publieke waarden.
- Geef publieke waarden een prominente plek in het ontwerp van technologie in aanbestedingen en innovatieregelingen, bijvoorbeeld in de SBIR (Small Business Innovation Research). Stel principes uit de AVG centraal, zoals dataminimalisatie en privacy by design.
- Implementeer het principe 'open, tenzij' in de aanbestedingsaanpak. Kies voor open source en voor kleinere Europese initiatieven. Door opdrachten niet te groot te maken en open standaarden te verplichten, kan de overheid bijdragen in een bloeiend Europees IT-ecosysteem dat onze soevereiniteit waarborgt.
- Heropen niet de discussie rondom encryptie. Het kabinetsstandpunt wat betreft de maatschappelijke onwenselijkheid van het afzwakken van versleuteling zou moeten blijven gehandhaafd in het belang van de samenleving.
- Laat het MKB beter vertegenwoordigd zijn in het publieke debat. Ze geven aan gebaat te zijn bij een technologielandchap waarbij we niet afhankelijk zijn van big tech. Ook bij de debatten over de DSA en de DMA is het geluid van big tech oververtegenwoordigd en gijzelt big tech in hun lobby de positie van het MKB. Desalniettemin is er nauwelijks aandacht voor de werkelijke zorgen van het midden- en kleinbedrijf.
- Breng bestaande wetgeving in stelling. Het MKB zal, zoals het er nu uit ziet, beperkt profiteren van de DMA. Door de ACM uit te rusten met voldoende capaciteit kan er meer geprocedeerd worden onder het huidig mededingingsrecht. In tegenstelling tot andere landen, gebeurt dat in Nederland veel te weinig.

3. *Stimuleer **digitale geletterdheid** onder Nederlandse burgers*

We zullen ons als samenleving technologie moeten toe-eigenen. Nederlanders van alle leeftijden moeten uitgerust worden uit met de vaardigheden die passen bij de technologische uitdagingen van nu en de toekomst. Daarom roepen wij op:

- Laat digitale geletterdheid een plek krijgen in het curriculum van het primair en voortgezet onderwijs. Zodat voor iedereen duidelijk wordt dat technologie ons niet overkomt, maar iets is waar we zelf vat op hebben.
- Stimuleer de ontwikkeling van digitale werkplaatsen, 'maakplaatsen' om de creativiteit en de interesse in de werking van technologie aan te wakkeren. Zet een landelijk programma gericht op maakonderwijs waar creatief ontwerp, technische vaardigheden en 'critical making' centraal staan.